

**Хланз, дукхагга йола колхозаш трактораш, комбайнаш, кхыйола юртбоа-
хаман машинаш эца а царех нийса,
овсарле йолашагга пайда баккхаа торо
йолча хана, уж машинаш духхьал кол-
хозашка йохкилга нийса хургда**

(ССКП ЦК-а Пленумо баьча соцам).

Советски Союза Коммунистически парти Центральни Комитета Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1958 шера 25—26 феврале Советски Союза Коммунистически парти Центральни Комитета Пленум хилар. Пленумо ла а дийглар йийца а йийцар „Колхозни строй длахо дегляярахи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи“ йола Н. С. Хрущева доклад. ЦК Пленумо тахан непа тоха, боаггаш бола, соцам бир.

„Колхозни строй длахо дегляярахи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи“

1958 шера 28 феврале тлайца Н. С. Хрущева докладах ССКП ЦК Пленумо баь соцам

ССКП Центральни Комитета Пленумо белгалдоак, ССКП XX-ча съезда исторически решенеш ца хаддаш чакхьоахаш, Коммунистически парти хьалхленца советски халкьо тлехьарча хана социалистически экономикани культури ерига отраслеш дегляяра, кхьаьегамхой вахара хьал длахо а йадра гулакха керда докхий толамаш даьха хилар.

Хьалха а сання, хьалха йода вай социалистически промышленность, вай берригача халкьа боахаман лард йола эа индустри хьалкарча арглан а йодаш. Парти XX-ча съезд хинначул тлехьарча шин шера промышленни продукция арахецила 22 процент дукхагга хиннад, хьалха эа индустри продукция 24 процент гартта. Халкьан пайда цу хана чухь 18 процент дукхагга хиннад, болх беча цхан сага доагачун лоархлм бича, болхлойн гулакхерча наьхен реални пайда 10 процент хиннад. Промышленостан доал дегля эргадаккхаро гю ду боахама гишлоне демократически централизм хилара ленински принцип ца хаддаш кхоачаше а творчески дегляйоалае а, предприештен стройкаштен хьалхе лелайара бола союзани республикай моттигерча партиини, советскини профсоюзни органий лоархлм кхы а лакхбу, производствона доал дарна керда миллионаш болхлойн гулакхера нахи чуоз, социалистически экономикани кхы а сикхагга дегляяра хьал оттаду.

Промышленост дегляйрца цхьана толамца дегляйоалае социалистически юрта боахам. ССКП ЦК сентябрьски Пленум хинначул тлехьарча юрта боахам сикха айбарна боаржабаьча дегляйрца халкьа кьовсамо кхаш тлара а хьайбае а йола продукташ йохкилга лоархлм боллаш лакхдир, колхозни строй дегляйрца керда этап йоаленилгача хьаьекхар. Мехка малхоблен районашка баьш а кьовьаш а дола дукха а лавташ карадерзадаро фийт болча ялатий боахама база дукха а дукхагга хилийтар, дладахаца дит шерца нийсдича тлехьарча дит шера мехка валовни ялат дакхар 27 процент лакхде торо хилийтар. Лакхденнад шекара свекла, боамби, лен-долгунец, коартолаш, овощаш, кхыйола юртбоахаман культураш йохкилга.

Партес а халкьо а чоагга низ тлабихитарах хьайбай боахам дукхагга хана денз тлехьабусах хилар дладаккхад. 1953-ча шератара 1957 шерага жьачалца йолча хана доахан 10,9 миллион, хьаьхарч — 11 миллион, жа — 20 миллионалат совгга дукхагга хиннад. Дулх доакхилгача, хьайбаш дукхагга хилара лоархлм а бича, 38 процент лакхденнад, цунца колхозашкен совхозашкен 80 процент; шура йоакхилгача — 50 процент, хьалта колхозашкен совхозашкен шозза совгга дукхагга. 1955 шера ССКП ЦК январски Пленумо кхоозашка доахан шура йоакхилгача лакхларан шура дукхагга кийчяран ялх шера оттадала декхар, ханал хьалха, кхьаь шерца кхоачашдаь. Укх гартгарча шерашка сага сикх лаьрхлм дулх, шура, даьтта дакхарна Америкае Влшаггикхиттача Штаташ тлехьакхе аьнна дикагга йолча колхозашкен совхозашкен болабаь болам толамца дегляйоалае лавт.

Колхозни экономика лакхьялара ларда тла колхозий пайдаш айданнад, дукхагга худ екьаш йоаца цар фондаш, колхозни кий хьаьегамца денал дур лакхлу. 1953 шу долалуш 63,1 миллиард сом хиннача 1957 шу долалуш 98,6 миллиард сомга кхоачаш лакхьеннай колхозашкара екьаш йоаца фондаш. Болх беча цхан сага боагачун лоархлм бича юькарча а

шояй долаькарча а боахамах колхозни-кашта худлуш бола ахан а натурални а пайда 1953 шера хинначул, цу ханарча маьхашца нийсбича, 1957 шера 33 процент лакхьеннай.

Юрта боахам айбара гулакха боккха лоархлм боллаш хилар колхозий, МТС-ий, совхозий материально-технически база чоаггяр. Дладахаца дит шерца нийсдича юрта боахам тракторашца, комбайнашца, грузовой автомобилашца, иштта кхыйолча хланзарча машинашца лалашьяр ца! ахшозза дукхагга хиннад. Тлехьарча дит шера мехка юрта боахамо длайцай: (пхийтта низа лоархлмца) 908 эзар трактор, 293 эзар ялата комбайнаш, 143 эзар силос чуьца а хьажлмаш чуьца а комбайнаш, 467 эзар грузовой автомобилаш. Юртбоахаман производствое технически лалашьяр айдаро, колхозашка, МТС-ашка, совхозашка балха говзал йола кадраш дукхагга хиларо гартгарча хана юрта боахам кхы а лакхагга айбе бокьонца йола тороаш хилийтар.

Партес колхозашка хьалхе лелача балхашка массекх эзар коммунист — партиини советскини болхлой, промышленни предприештешкара инженераш, агрономаш, зоотехникаш, иштта кхыбола специалисташ бахиттар. 1957 шу долалуш колхозий председателх 90 процентал совгга коммунисташ бар, кхоагга дакьа совгга бар лакхерен юькерен специалист дешар дийша колхозий председателаш, практически болх беш белгалбаьнна колхозни производствое хьаькьалца влшаггйолла ховш йола тлехь-дика кадраш дегляйхкар. Дегля а якхар чоагг а елар колхозий партиини партиини организациеш. Юртбоахаман продукцеш хьалгача лакхларна моттигашка гучаьханаз йолча торохех хьаькьалца пайда эцаш боьх бе ховш, балха говзал йола специалисташ ба хланз колхозашка.

Вай ханарча хьалашка кердача, лакхагга лагга тла боакхаш лакхьаб колхозий юькарча боахам. Колхозий строй дегляйрца керда этап лавт, катий колхозаш влшаггйохаш хьаьхана йохкий колхозаш укх тлехьарча шерашка экономически низ чоаггагга боллаш, боахаман доакьом дукхагга долаш, говзал йоалла дукха кадраш йола технически лалашьяр боахамаш долаш хиларча, лоархлм боллаш дукхагга а цар доадаш, лакхденнад колхозий вахар-хьал. Колхозхой материальни хьашт лакхлар, планаш уьятара керда порядок юькьейоалаар, моттигерча хьалашка хьажьа юртбоахаман артела хьохамерча Устава юькь хуьцамаш де колхозашта бокьо ялар — цу дерриганеша а хьаьстат колхозхой творчески инициатива, кьа дикагга хьегилгача лакхдир, лавташ а техника а, колхозни производствое тариха торохех дикагга пайда эца ю йоакхо аййир. Керда техниче илманна карагидьнараш юькь а даьхаш, боккха общественни боахам лелабара йохкха опыт йоаьий колхозий кадраша.

Колхозни строй хьаеш а чоаггьеш а, юрта боахам техникаца лалашьеш, болхлой классани ахархой чоагго чоаггьеш лалаьмате боккха исторически лоархлм боллаш хилар машинно-тракторни станцеш. Колхозаш хьалтеша хьалхарча этап колхозашта пачаьхьалкхено цар юькарча боахам чоаггьеш деча новкьостала цу ханара дикагга йола форма корайир партена машинно-тракторни станцешца.

Шийна гонахьа ахархой колхозашка влшаггьеша а машинашца делабу

боккха юрта боахам толаьагга хилараш укх тешабь а хинна политически а влшаггйохара а боккха низ хилар МТС-аш; МТС-ашка гюлла кхоачашдор юрта боахаме технически прогресс длакхьар а из кердача техникаца юа кийчбар а, говзал йоалла механизаторски кадраш кийчяр, лавта а хьайбаш а леладара культура лакхьяр. Машинно-тракторни станций боккха лоархлм лавтар, укх ялат а кхачан кхыйола продукташ а, хьалта иштта промышленноста бедал а якхарча лоархлме хьаст хилараш. Укх тлехьарча шерашка МТС-аш юртбоахаман производствон цхьадола доакьом тлехьадисар дладаккха лавтабеча кьовсамо, юрта боахаман дешех, партес тлайца соцамаш чакхдахар влшаггйоллаш бола боккха низ хилар.

Хланзарча хьалашка, дукхагга йола колхозаш влшаггьеша а боахаман хьаькьа чоаггьенна хана, колхозий экономикани лоархлм боллаш лакхьенна хана, МТС-ашка гюлла колхозашта производствон — технически гулакх дара хланзарча форма юрта боахаман хлама хьадара низаш деглядара эшачара длаьнай. Цул совгга, из форма дукхагга дола чакь дикагга йола колхозаш длахо а дегляйр юадеггаш, колхозий кадрий а берригача колхозхой а колхоза производствон торохех дикагга пайда эцара йола инициатива дла ца йохиташ я. Цхан лавта социалистически шин предприештес — колхозон МТС-он боахам лелабара гулакх харцаьх хилар тлехь-тлехьагга дукхагга гуд да, цхьадола чакьке производствое влшаггйохара гулакх цхьаннега хилийташ, ялаташ хьувкьилгача лаьхдара бекхоткхам локбу, параллельно цхьатара йолча управленчески аппарата йохкий а е ца эцаш йола а расходш ейт. Иштта лавтача гулакхо машинно-тракторни станцешца ца эцаш йола дукха техника йоаь, овсарле йоацаш пайда ийбу машинех.

ССКП ЦК Пленумо лерхл, длахо а социалистически юрта боахам лакхье, колхозни строй дегляйоалае колхозашта производствон — технически гулакх дара хланзарча порядок хуьцилгача а дукхагга дола хьаькьаьш шояй кертера декхараш кхоачаш даь яьнна, боккхача лоархлма гулакх даь йола машинно-тракторни станцеш йоаьш-йоаьш эргаяхар а. Хланз, дукхагга йола колхозаш, трактораш, комбайнаш, кхыйола юртбоахаман машинаш эца а царех нийса, овсарле йолашагга пайда баккха а торо йолаш йолча хана, укх машинаш духхьал колхозашка йохкилга нийса доаггаш хургда. Цу гулакхо хланзарча техника лоархлм боллаш дикагга пайда эца торо лургьа, технически прогресс юрта боахаме сикхьерчи, кхьаьегаме овсарле лакхьергья, блаь гектара тлера лоархлмаш валовой а товарни а продукция якхар айдергда, цунга дладолар лохдергда.

Машинно-тракторни станцеш тракторашта а кхьча машинашта а ремонт яр, колхозашта технически гулакх дар, колхозаш а совхозаш а йохкара наькьаца кердача техникаца, запасной отахалашца, доагмаца, удобренешца, ядохимикаташца, кхыйолча материалашца а лалашьяр де декхарийла йола ремонтно-технически станцеш (РТС) еш юа эргаякхилгача районий а колхозий а шояй тайпара йола ергалонаш а лерхлмаш, тайпайпарча хана де деза. Хланз а еригача колхозий трактораш, кхыйола машинаш эца торо йоаца, хьалта кертера дар,

царех бокьонца пайда эца мотаргдоаца районашка цу тайпарча колхозашта МТС-ашка гюлла производствон-технически гулакх дара хланзарча порядок ханна лавтае эза.

Тракторашни кхыйола юртбоахаман машинаш колхозашка йохкара а МТС-ш хуьцаш эргаяхаро а промышленностанен юрта боахаманен юькьера буьзамаш чоаггьергда, кхы а чоаггагга чоаггьергья болхлой классанен ахархоштен юькьера цхьагго, дерригача халкьа доалаьха дола, даиман а хургдолаш колхозашта дладеннаца лавташ дикагга пайда эца новкьостал дергда. Цу лардаца лакхлургья екьаш йоаца фондаш, колхозашта юькьера буьзамаш дегляйоалаьргда, колхозий руькьа чоаггьера а дегляйоалаьра а лоархлм бола торо лургья цох, халкьа юькьера руькьан лагга тла дугаш из лакхде новкьостал а дергда цо.

Халкьан боахама ду доал а еш йола хьалхале а тоадеш партес лелабеча балхакх керттера дакьа да колхозни строй длахо дегляйоалаьрнен машинно-тракторни станцеш эргаяхарнен де лерхлм дола гулакхаш. Укх гулакхаш чакхдахарца кердагга, лакхагга лагга тла йолаш айлуьргья юрта боахаманна еш йола хьалхале. Боахаман социалистически система толаьагга хилараш а производствон торохех а ма-молга дукхагга пайда эцилгача лалашьяр дукха, дукхача наьха творчески инициатива а хьинар а кхы длахо а дегляйоалаьр дукха, советскии общественни коммунизманга хьом бола нийк сикхбар дукха деш да, укх тлехьарча хана чакхдахьа дола промышленностанен гишлонаш хьаьрен ду доал эргадаккха тоада сання, МТС-аш эргаяохилгача а.

Колхозни строй длахо дегляйоалаьрча а машинно-тракторни станцеш эргаяхарна а де лерхлм дола гулакхаш социалистически юрта боахаманна а, вай берригача мехка а лалаьмате боккха лоархлм боллаш лерхл ССКП ЦК-а Пленумо. Лалаьмате чоагга хьаькьал дола ленински кооперативни планаш юрта боахам колхозашка баьначул тлехьагга, социалистически юрта боахам дегляйоалаьрча дувцилгача йоацаш боккха лоархлм бола да укх гулакхаш чакхдахилгача.

Укх дерригаш лархл а лархл, ССКП Центральни Комитета Пленумо соцам бу:

1. Юрта боахаман дешаьх парти XX-ча съезде шьаьхеш кхоачашьярна тлаьрзаьш йола колхозни строй кхы длахо а дегляйоалаьрчи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи ССКП ЦК-а Президумо яь предложенеш нийса а хан тла а лоархлйла.

2. Из дош лалаьмате боккха пачаьхьалкхен лоархлм боллаш хилараш СССР-а Лакхьерча Совети ший аргланна худлуш йолча сессе дувца оттадола колхозни строй длахо дегляйоалаьрчи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи дола дош. СССР-а Лакхьерча Совети сессе цу деша докладчикалла чоаггьовла ССКП ЦК-а Хьалхара секретарь нов. Н. С. Хрущев.

Лакхьерча Совети сессе дувцалехьа укх чакхдахьа лаьрхлм дола гулакхаш шояй юькарча собранеш тла колхозашка, МТС-ашка, совхозашка, промышленни предприештешка, гишлонаш хьалтеша, илман организациешкен дешара заведе-нешкен, буна доакьомшен учрежденешкен, газетийн журналини оаглонаш тла а дерригача халкьо дийцача бакьаьхьа лоархлалда.

«Колхозни строй длахо дегляйоалаьрчи машинно-тракторни станцеш эргаяхарахи» яхача нов. Н. С. Хрущева доклада тезисаш мога а йола, хьалта дерригача халкьо цу гулакхех шийна хеттар аргдолаш, укх тезисаш нахала а йоахийла.

3. Союзни республикай компартей Центральни Комитеташ, парти крайкомаш, обкомаш, райкомаш, первични партиини организациеш декхарийла я цу дерригача гулакхий лоархлм шерра наха длабовзийта а дерригача халкьо укх тезисаш юьцилгача массайолча метте влштлехьа дакха а. Партиини а советски а органаш декхарийла я кхьаьегамхоша белггала еш йола ерига предложенеш лаьрхлм йомае а укх влшагга а теа, царех доала дикадар кхетаде а, хлана аьлча колхозни строй длахо дегляйоалаьрча, мехка чухь шортта юртбоахаман продукташ хилийтарна колхозашта лавтаду материально-технически гулакх ма-молга дикагга, пайдангга йолча организационни формага даьккха хуьца гюдергда цар.

Партиини, советски, профсоюзни, комсомольски организациеш декхарийла я укх тезисаш дерригача халкьо юьцача хана берригача кхьаьегамхой творчески низи хьинари пачаьхьалкхен планаш кхоачаш а тлехькоачаш а ярна тлаьстаде, колхозникий, МТС-ийн совхозийн болхлой низ хлара колхозен совхозени блаьсти ялаташ дладуьлгача дика чакхдахьа а юртбоахаман продукташ дукхагга хилийтар хьаькьа тлаьлца декхараш кхоачашдара а оарцаггбаха.

4. Союзни автономни республикай, край, областей партиини а советски а органашта тладуьлгача кьаьст-кьаьста-ча районий колхозийн экономикани чоаггьа дика яьза а яьза, укх дешай кьаьстам белга: укх шера тракторашни кхыйола машинаш эца а, эшчаца тайпара царга болх байта а экономически торонаш йолаш малагга колхозаш я; шояшта техника эцарна дукхагга ха эшаш йола колхозаш малаггаш я; производствон-технически гулакха цхьан юькьа хланзольца сання МТС-ашка гюлла лавтадича пайдангга хургдола колхозаш малаггаш я.

5. Дича бакьаьха долаш лоархлалда 1959-ча шера юькьа колхозни строительствона де дезаш хьалхашка этгача дешашка хьажарна а юртбоахаман артела примерни Устав доаггача тайпара хуьцарна а Еригсоюзни колхозни кхоалагга съезд гульелга.

* *

ССКП Центральни Комитета Пленум чоагга тийшаь я колхозникаш, МТС-ийн совхозийн болхлоша, вай мехкарча берригача кхьаьегамхоша колхозни строй длахо дегляйоалаьрча а социалистически юрта боахам кхы а чоаггагга тоабарна а де лаьрхлм гулакхаш дерригача халкьо дувцача хана а укх гулакхаш чакхдохача хана а хьинаре дакьа лавташ хург хилараш. Коммунистически партес влшаггйоллаш долача юрта боахам кхы а лакхаьккхарах социализма капитализма лавтагача машарерча экономически яьхе, коммунизм хьалтара декхараш кхоачашдара даькье вай мехко баккха кхы цхьаькха а лоархлмерча толам хургба.

